

ՄԱՐԿԻՍՏԻԱՆՈՒԹՅԱՆ

ՄԱՐԿԻՍՏԻԱՆՈՒԹՅԱՆ

ՄԱՐԿԻՍՏԻԱՆՈՒԹՅԱՆ

ՄԱՐԿԻՍՏԻԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԱՐԿԻ

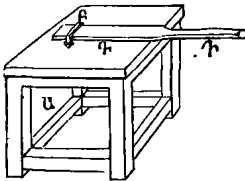
(Հարկաւորութիւնս եւ Գրէ)

ՄԱՐԿԻՍՏԻԱՆՈՒԹՅԱՆ

Յարգ շինել յոյն կցելով:

Իմէ հասարակ գործածութեան եւ թէ եկեղեցեաց համար ման ծրագներն ման պատուագի վրայ թափելով կը շինուին, ինչպէս ըսինք: Բայց երբ եկեղեցեաց համար պէտք եղած ծրագն 125 սանդղակներ երկայն ըլլայ, այն առին շատ գծուարին և յիշեալ կերպով շինելն, անոր համար մամբ ձեռք պատուագի վրայ կցելով կը շինուի, հետեւեալ կերպով:

Կ'առնուի կէս կանեփե եւ կէս բամբակե, եթէ ծրագն շատ մեծ է՝ ամբողջ կանեփե պատրոյզ, եւ զետեղն մէկ մեզր բարձր պատի վրայ օղակէ կ'առնուի, եւ վարի մասը ծանրոց մը կը կախուի որ ձիգ կենայ: Միւս կողմանէ զլանածե զոց ամանի մը մէջ ջուր կը տաքցուի՝ մինչեւ որ զաղջ ըլլայ եւ նոյն վիճակի մէջ կը պահուի ջուրն: Այս զաղջ ջրոյ մէջ կը նետուի մամբ կտորուանք եւ քիչ մը կ'աղբնայուն պէս՝ ձեռքը կը միացուի եւ 'յ քիչովը զանգուածներ կը շինուին եւ կը բերուի մամբ ճաշագոյն տակ կը ծնուի: Այս ծնայաւուն, ինչպէս կը ցուցնէ Պատ. 16, և Ա հաստատուն սեղան մը, որուն 5 սմ. թանձր գլխի (Acor) փայտէ յղկեալ տախտակին

Պատ. 16.

վրայ Բ երկաթի ամուր պահանջէն կ'անցնի 8 սմ. լայն եւ 1 սմ. թանձր նշարի (carpinus batulus) փայտէ Գ լծակի վարի երեւոյ լաւ յղկուած: Այս լծակին տակ կը դրուի մամբ պատրաստեալ զանգուած մը, եւ Գ զատաստանէն բռնելով կը ծնուի մինչեւ որ հաստատուն, այնուհետեւ գործեալ զաղջ ջրոյ մէջ կը նետուի: Միշտ միտ դնելով որ չհալի, եւ աւելի կակոնայէն ետեւ կը հանուի լաթի մէջ կը շորցուն ջրէն, եւ ձեռքը 16 — 22 սմ. կ'երկնցուն պատուագի վրայ կը կցուի, միշտ ծրագին վարի կոշմանէ սկսելով, եւ այսպէս շարունակելով ծրագը կը շինուի՝ ձեռքը հաստատութիւն եւ ձեւ տալով: Այնուհետեւ օղակէ կը հանուի զլորելու սեղանին վրայ կը դրուի եւ զլորելու փայտով կը հաստատուի որ յոյնի, ինչպէս վերը ըսինք:

Եկեղեցեաց գործածութեան սահմանեալ ծրագներու վարի մասն ձաքարանաւ փորուած կ'ըլ-

լայ, որպէս զի այտառակի վրայ հաստատուն կենայ: Պատ. 16. Ասիկայ կ'ըլլայ նշարի Ը-առած գործիքով, զոր կը ներկայացունէ Պատ. 16, այլեւայլ մեծութեամբ՝ նշարի շըր փայտէ: Ասով կը ծախուի մամբ վարի մասը մինչ տակաւին տաք եւ կակոնչ է:

Պատ. 16.

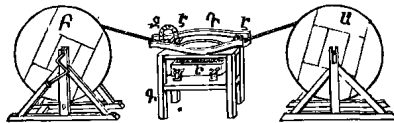
Այսպէս մամբ կցելով շինուած ծրագներն զեղեցիկ, սպիտակ եւ փայլուն կ'ըլլան: Այս կերպով կը շինուին նաեւ ջատիկի մանրն, որոնց վրայ նաեւ ինկախաւուն մամբ բեւեռներ կը միանան, եւ զայնազոյն զարդեր ու պատկերներ կը նկարուին:

ՄԱՐԿԻՍՏԻԱՆՈՒԹՅԱՆ

Զարարամբ՝ են եղի կամ ձեռքի պատրոյզ շինել:

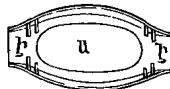
Վարարամբ (շիմ) շինելն յառաջագոյն շատ գծուար էր, քանի որ պատրոյզն ձեռքը կը պատրաստուէր, եւ պատրոյզին հաստար հաստութիւն տալու համար շատ կ'աշխատուէր, բայց հիմայ որ այս պատրոյզներն մեքենայով հաստարաշակ կը շինուին, գալարամամբ շինելն ալ գիւրջեալ է:

Գալարամամբ պատրոյզն գործանալէն առնելն ետեւ. գալարամամբ կը շինուի մանաւոր կաշ-

Պատ. 17.

մանով մը, զոր կը ցուցնեն Պատ. 17: Ասիկայ կազմուած է Ա եւ Բ սին զաւանդեր, որոնք ամուր ոտքերու վրայ են եւ գալարներու մէկեղ մ'ունեն: Այս երկուքին մէջ տեղը, հաստար հետաւորութեամբ կը կենայ Գ հաստատուն սեղանն, որուն վրայ կայ պղնձի ներքուստ լաւ անագեալ մամբ է Է տաշտ մը, որուն մէջը կը ցուցնեն Պատ. 18: Այս տաշտին մէջտեղը, կայ ծանկ մը՝ որուն մէջէն պատրոյզն անցնելով՝ տաշտին մէջը հալած մամբն մէջ կը թափուի: Անգաւանին մէջ տաշտին տակ կայ անօթ մը Է գրով նշանակուած՝ ի՞նչ տաշտէկ անօթով, որ այնչափ ըլլալու է որ մամբ հալած մնայ եւ ոչ թէ եռայ եւ այլի: Ցաշտին ձախակողմէ կայ երկաթի բլորակ եւ յղկեալ Ջ օղակ մը՝ ի՞նչ ծակելով, ինչպէս Պատ. 19: Ինչ ներկայացուցած միջակատուն կ'ընենայ: Այս օղակին ծակերն կ'առնան կ'ըլլան ներսի կողմը:

Պատ. 18.

Լայն զրահեր նեղ, եւ ամեն մէկ ծակը մեծագոյն տրամագիծ կ'ունենայ, որպէս զի այլեւայլ հաստութեամբ պատրոյզներ եւ գալարամանք կարելի ըլլայ մէջէն անցնել, եւ ամեն մէկ ծակին վրայ 1, 2, եւ այլն թիւ դրուած կ'ըլլայ՝ աստիճանաւորութիւնը ցուցնելու համար:

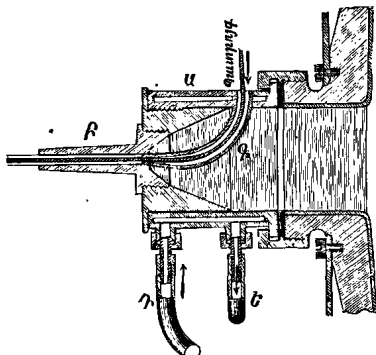

Պատ. 19.

Արդ, գործաւորն պատրոյդն Ա սին գլանին վրայ ուղածին շափ պատաստէն ետեւ՝ կ'առնու մէկ ծայրն մօտ մէջ կը թաթխէ 12 — 14 սմ. երկայնութեամբ, եւ ձեւօքը պատրուգին ծայրն արեւով կ'անցընէ Ա ծանկէն եւ կը բերէ երկաթի Ջ օղակին յարմար մէկ ծակէն կ'անցընէ եւ Բ սին գլանին վրայ կը բերէ կը կցցնէ։ Այնուհետեւ կը սկսի այս Բ սին գլանն մեխեղէն դարձնել, բայց հանդարտ՝ որպէս զի պատրուգի վրայի մամբ ստուերս ժամանակ ունենայ, եւ միտ կը գնէ որ տաշտին մէջի մամբ շլափար եւ մէջանդի ծանկը մամբն դուրս չելլէ։ Այսպէս աւերող պատրոյդն Բ գլանին վրայ անցընելէն ետեւ՝ կը հանէ երկաթի Ե բոլորակն եւ տաշտին աջակողմը կ'անցընէ միտ գնելով որ ձաքարածեւ ծակերուն լայն կողմն տաշտին մէջ դառնայ։ Կ'առնու պատրուգին ծայրն Բ սին գլանին վրայէն, եւ տաշտին մէջի ծանկէն անցընելով՝ կ'անցընէ Ջ բոլորակին թիւ 2 ծակէն եւ դարձեալ Ա սին գլանին վրայ կցցնելով կը սկսի տախելը դարձրնել, որով պատրոյդն աստիճան մ'աւ կը հաստատ, եւ այսպէս կ'երթայ յաւալ, սրջափ կ'ուզէ։

Այսպէս կը շինուին գալարամմներ քնշ տեսակ մամբ ալ բլլան։ Այս կերպի թէեւ հին է, բայց ցայսօր քործածութեան է։

Կայ նոր մեքենայ մը, զոր 1868ին Պաւլերացի Ռիս Եղեարք գտան։ Պատկ. 20ը սոյն մեքենային միջակտունն է։ Ինչպէս պատկերին մէջ կ'երեւայ,

Պատ. 20.

պատրոյդը կը խողովակէ մը կ'անցնի եւ Բ կոնսաձեւ բերնէն դուրս կ'ելլէ։ Աի տեղը կայ մօտի տաշտ մը՝ որուն մէջի կէտ սառած մամբ միտցով մը կը քնշուի եւ պատրուգին անցած խողովակին մէջ կը մուծուի, ուր պատրուգին կցելով Բ բերնէն դուրս կ'ելլէ, եւ գլանի մը վրայէն սահելով ցուրտ լոյս մէջ կ'իյնայ կը սառնի։ Այս բերանը գալարամմին արուելէ հաստութեան համեմատ փորուած կ'ըլլայ եւ պտուտակով մեքենայի վրայ կը հաստատուի։ Իսկ Գի մէջ շագի կը մուծուի Գ խողովակի միջնորդութեամբ, որպէս զի կը խողովակն ու բերանն պէտք եղած ջերմութիւնը միշտ պահէն, եւ աւելորդ շոգին Ենէն դուրս կ'ելլէ։

Այս մեքենայով շատ ժամանակ կը վատկուի, եւ մէկ անգամէն գալարամմն ուղած հաստութիւնը կ'ընդունի։

Գալարամմն այս կերպով պատաստելէն ետեւ եռանկերէն, հաւկիճածէ կամ բոլորակ կծիկներ կը շինուին՝ $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{10}$ քիլոյր. ծանրութեամբ եւ վաճառքը կը հանուի։

Իսկ եղի կանխեղի պատրոյդն կը շինուի հետեւեալ կերպով։ Կանգի երեք մնջուր գերանն պատրոյդ կը շինուի եւ ամենամաքուր մամ կ'առնուի, եւ գալարամմ շինելու առաջին եղանակաւ՝ երկաթի բոլորակին Թիւ 1 առ առաւելն նաեւ Թիւ 2 ծակէն անցընելով կը շինուի։ Արելէն 1 սմ. երկայնութեամբ կը կտրուի եւ յառաջընէն մեքենայով պատրաստեալ փղբրիկ կոնակածեւ բոլորակներու մէջ կը խօթուի։

Գ Լ Ի Ի Թ Թ.

Ս'ոմէ ճրագներն զարդարն ու գոնաւորն են քանդակորէ հանդի։

Ս'ոմէ ճրագներն եթէ հանդիսական վաճաններու պիտի գործածուին եկեղեցեայ մէջ, ուխտաստեղներն եւ այլն, սովորաբար այլեւայլ քանդակներ, գունաւոր զարդեր եւ պատկերներն վրան կը շինուին։ Այս քանդակներն մեծաւ մասամբ առեւտաւորին ձեռաց ճարտարութենէն կ'սխառած են, եւ աւելի տեսնելով ու վարժելով կը սորուի։ Հոս մենք միայն կը ներկայացընենք այն գործիքն՝ որուն մէջ մամբ ճրագն կը պնդուի եւ վրան քանդակներ կը շինուին։

Պատ. 21.

Պատկ. 21ը կը ներկայացընէ Ս Ս, մն տախտակ մը՝ որուն վրայ գ գ եւ հ հ կանոններն հաստատուած են ը փայտէ շարժական պտուտակներով՝ որոնց մեքենաւոր կը ցուցնէ Ազ։ Մեծէ կանոնի գ կողմն իւր ը պտուտակին վրայ կրնայ աւելցնել զառնայ։ Արդ, 0 միջոյն մէջ մամբ ճրագն կը պնդուի եւ Պատկ. 22ի մէջ տեսնուած Ս եւ ք եւ ուրիշ գործիքներով ալեւայլ փորձաճշդեր ու զարդեր կը շինուին։

Իսկ զարդերն սակեզօծելու կամ գործատան սակեզօծ կնիքն եւ այլն գորշմելու համար պէտք է նախ ճրագին այն մասին վրայ՝ ուր ոսկի գորշմը պիտի գայ, հաշակի երկաթ մը բռնել առանց մոմին դալէլու, որպէս զի կանգնայ, այնուհետեւ սակայ շերտ մը վրան կը դրուի, կնիքը կը գորշմուի եւ աւելորդ ոսկին անդին վրձնիով մէկգի կ'առնուի։

Գունաւորեալ մանկն գործածելու մէջ մեծ զգուշութիւն պէտք է, վասն զի սովորաբար այնպիսի նիւթերով կը գունաւորեն՝ որոնք վառելու ժամանակ թռուտուր կազեր յառաջ կուր եւ օդը կ'ապականեն։ Գլխաւորաբար երեք զոյն կը

գործածուի մասի, այսինքն՝ կարմիր, դեղին եւ կա-
նաւն՝ կարմիր գոյնի յառաջ բերելու համար գործ-
ածուած քիմիական նիւթերն զերեւել ամէնն թու-
նաւոր են, միայն ալմանայն արմատէն (radix alcan-
nae verae) շէնուածն, որ չ'որդկատաւն եւ եղիպտոս
յառաջ կ'ու գոյն եւ այսոր գծուարին ըլլալով
գտնել, նոյն անուամբ կը ծախուի Գաղղիա, Սպա-
նիա եւ Յունաստան բունող առաջ քանան, (An-
chusa tinctoria) որ նոյննայն փաստակար եւ իսկ վե-
շադարն (sang de dragon) բուսածն առողջութեան
փաստակար չէ։ Գիշիւն գունոյ գործածուած ամէն
նիւթերն թուռուար են եւ առողջութեան փաստ-
կար, բայց ի բրտոմբ։ Առնուել գործածուածն մի-
այն Շվեյցարիոյն կանաւն առողջութեան չ'զիւ-
տալան անաղակաւ կանաւնը ստատել թուռուար են։

Մոմը ծորաշերտն վերայիշեալ կերպով պատ-
րաստելէն ետեւ՝ սովորաբար կ'են եւ կամ աւելի
քիթովով կապոցներ կը շինուին։ Բայց նախ պէ՛տե-
ել կ'ուրե, եւ աւելորդ մասերն կտրել կամ պակասն
աւելցնել, եւ գործածուած լաթով մը օրրել, որպէս
զի թէ՛ շորնայ եւ թէ՛ յղկուի։ Կապոցները սովո-
րաբար չ'մոմէ կ'ըլլան եւ կապոյտ թղթի շերտով մը
շորնի իւրաւոր կը միացուին երկու կողմանէ եւ վրան
դերձանով կապելով։ Կապոյտ թուղթն մասին սպի-
տակու թիւնն աւելի դուրս կը հանէ, իսկ շերտով
եւ դերձանով կապելով՝ մասերն անդիպելու ժա-
մանակ իւրաւոր չեն քսուիր։ Ամէնէն ետքն այս կա-
պոցները ստնձեալ հաստ թղթիցն մէջ կը փակ-
թուին, թուղթն ստնձեալ ըլլալու է, ապա թէ՛
ոչ՝ մազմուկներն մասի վրայ կ'ըլլեն եւ մասը վա-
ռելու ժամանակ եղբերակ կը վազէ։

Գալարամուրն գին կանուղ եղած ժամանակ
այլեւսով ձեւերով կը փակթուին, իւրաքանչիւր
կծիկն այլեւսլլ ծանրութեանը։ Թէ՛ ձեւն ու թէ՛
ծանրութիւնն այնպէս ըլլալու է՝ որ մարդ կարենայ
դիւրաւ գործածել։ Նիթէ այնպէս կարելու ժամա-
նակ կարորն աւելնան, կրնան փորելի ծրագներ
շինուիլ աննոցմէ եւ վաճառուիլ։

Իսկ եղի կանթեղի պատրուներն սովորաբար
100 հասր փորելի տուփի մը մէջ կը դրուի, մէջը
մէկ կամ երկու սնկէ յեղարուն կը դրուի, եղի
վրայ լողալու համար, եւ կը վաճառուի։

ԹԵՐՈՓԵՐԵՍ

ԽԱՅ ՈՒ ԾԵՓԻՃ

ՊԵՐՏԻՆ ԺԱՐՄԵՆԻԱՆԵՐԷՆ ԴԵՐ ՄԸ

(Հարմարութիւն)

8. Ֆրանսիստներնոր ժողովարանը։

Վաճակեցին զեմ նիւթերուս գաւաճանու-
թեան լուրը քիթոյի քնակիչքը խռոված էր։ Իսկ
գաւաճանութեան ի մերձուստ մասնակցող քանի
մը հոգի՝ տուն մը ժողովուած էին։

Կարճ եւ նեղ փողոցի մը պատերուն մէջ
պղտիկ դռնակ մը կար, որ ամբողջ օրը փակուած կը
մնար. միայն իրիկուան զեմ՝ քանի մը հոգի կը

մտնէին կ'ելէին։ Այս դրան մտադիր ըլլալու առիթ
հանդիպած չըլլալուն՝ ոչ ոք միտ կը գնէր. միայն
ամէն մարդ գիտէր որ այս դրան ետեւը՝ երկու
կողմը թփերով պատած խնամալ շաւիղ մը կար,
որ ընդարձակ պարտեզ մը կը հաներ։ Պարտեզին
մէջտեղն՝ ամէն կողմանէ աղաւառ տուն մը կը գտնու-
էր։ Բոլոր այս սեղը խմբակի մըն էր։

Քանի մը տարի յառաջ ոտտիկանութիւնն
նոյն խմբակին վրայ սկսած էր մտադրութիւն ընել։
Այս սունն այնպէս կարուած էր ամէն հաղորդ-
կցութենէ, որ միայն վերջոյիւնայ գունակէն կարելի
էր մտնել, որուն վրայ ամենեւին մտադրութիւն
շարժելու բան չէր երեւար. ուստի կրնար կտակա-
ծուիլ թէ ծածուկ հորհուրդներ եւ յատակադիւ-
նիր կը պտարատուին այն տան մէջ. մասնաւոր
որ այս երկիրը՝ քաղաքական պատերազմներ ու
ապստամբութիւններ անդադնաւ էին։ Ոտտիկանու-
թիւնն առանց գիտնարութեան իւր մարդիկները
քանի մը հոգի խաւած էր ներս. որոնք ամէն ալ
միտերան մը վկայէին, թէ ներսը գեղեցիկ պար-
տեզ մը, եւ խաղճ մեծածն արահներ եւ ճաշարան-
ներ կան, եւ թէ կերակուրներն ու ըմպելիներն շատ
աղիւն են, մեղմուսմայն թէ՛ հոս ժողովուրդներուն
մէջ ամէն տեսակ քաղաքական կողմնակիցներ կը
գտնուին։ Ասոնք մէջ նոյն իսկ զօրանոցի պաշ-
տոնակարներ կային, որոնց առ զահերեցն ունչանց
մտերմութեան վրայ ոչ ոք կրնար տարակուսիլ։
Այս տեղեկութիւններով զոչ չեղաւ ոտտիկանու-
թիւնն. մերթ ընդ մերժ արահեալ փորձեր կը
կրկնէր, բայց ամէն անգամ նոյն տեղեկութիւնն
առունջով, վերջապէս լսածներուն վրայ կասկածե-
լէն զաղքեցաւ։

Բայց բան մը կար, զոր գաղտնի ոտտիկանու-
թեան սուր աւելն անգամ չէր կցածը տեսնել։
Դուռը զանգակ մ'ունէր, որուն մետաղայն կոճակը
տանիկ ձեւով էր. ստար մարդ ներս մտած ըլլալն
ու չըլլալը կոճակին ձեւէն կ'իմացուէր. եթէ՛ ներսն
ստար մարդ գտնուէր, կոճակին կլոր կողմը գեւոյ ի
դուրս դարձած կ'ըլլար, եթէ՛ նոյնպիսի մարդ
չգտնուէր՝ սրածայր կողմն։ Այսպէս ամէն ներս
մտնող անգամն այս կոճակը տեսնելով՝ անմիջապէս
ներսն անհանց ինչպիսի ըլլալը կ'իմանար։ Նիթէ եւ
կոճակին սրածայր կողմը գեւոյ ի դուրս դարձած ըլլար,
ներսը բարեկամաբար խոսող ժողովականներ կը
գտնէր. իսկ եթէ՛ կլոր կողմը՝ բոլորովին ուրիշ տե-
սակ ընկերութեան մը կը հանդիպէր. այս ինքն՝
արդի վարչութեան եւ մասնաւոր կառավարու-
թեան հոգւոյն անհայտ թշնամիներ։

Ճաշի սրահին ետեւէ կողմն երկու փեղկ կար,
որոնք բացուելով՝ մէջտեղն ընդարձակ սրահ
կ'ելէր զոր ստար այցելուց չէին ցուցնէր։ Երեք
սասիճան վար իջնալով մեծ ժողովարանը կը հա-
նուէր։ Մէջտեղը սոկեզոծ սաքերով երեքսկան
սեղան մը կար, որուն վրայ աւետարան մը, գանկ
մը, երկրագունդ մը եւ երեքսայրի պալանիական գա-
շնի մը դրուած էր։ Սեղանին ետեւ՝ ամպհովա-
նայ մը ներքեւ՝ փորագրութիւններով եւ շքեղ
սոկեզոծուած աթոռ մը կար՝ որ Մեծին համար էր.
այս աթոռին երկու կողմը՝ ժողովարանին պատու-
աւորներուն համար ալ քիչ մ'աւելի պարզ աթոռ։